

dr hab. Artur (Arti) Grabowski, prof. ASP
Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie
Wydział Intermediów
agrabowski@asp.krakow.pl

Recenzja w postępowaniu o nadanie tytułu dr. hab. w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, wszczętym za pośrednictwem Rady Doskonałości Naukowej przez ASP im. E. Gepperta we Wrocławiu na wniosek dr Karoliny Anny Freino

W związku z powierzeniem funkcji recenzenta w w/w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego, działając w oparciu o art. 219 Ustawy Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce z dn. 20 lipca 2018 z późn. zm., przedkładam ocenę merytoryczną i metodologiczną rozprawy oraz dorobku kandydatki do stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie Sztuki w dyscyplinie Sztuki Plastyczne i Konserwacja Dzieł Sztuki.

1. Podstawowe dane o kandydatce

Dr Karolina Anna Freino (ur. 1978) jest absolwentką Wydziału Malarstwa i Rzeźby ASP we Wrocławiu, gdzie w 2003 roku uzyskała dyplom magistra sztuki. W ramach dyplomu zrealizowała pracę artystyczną *Sztuka jako gra*, której promotorem był prof. Leon Podsiadły. W roku 2006 uzyskała dyplom MFA, nadany przez Bauhaus-Universität Weimar. W ramach dyplomu zrealizowała pracę artystyczną *Void and beyond*, której promotorką była prof. Liz Bachhuber. W 2017 roku kandydatka uzyskała stopień doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne, nadany uchwałą Rady Wydziału Rzeźby i Intermediów ASP w Gdańsku, na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej *Miejsce i moment jako tworzywo artystyczne* (opis rozprawy wyodrębniony osobnym tytułem: *Kontestator/ka, nomad/ka, najemnik/czka. Artysta/ka w różnorodnych kontekstach społecznych*). Promotorem doktoratu był prof. Grzegorz Kowalski. Obecnie dr Freino pracuje jako adiunkt w Katedrze Rzeźby i Działań Przestrzennych Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu.

Dr Karolina Freino należy do grupy niezwykle aktywnych artystek o bogatym dorobku artystyczno-naukowym. Na swoim koncie ma dziesięć indywidualnych wystaw, z czego trzy zostały zrealizowane po uzyskaniu doktoratu: *Chansons de geste* w Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku (2019), *Dokumentacje* w Galerii Entropia we Wrocławiu (2018), *Miejsce i moment* w Małej Zbrojowni ASP w Gdańsku (2017). Ponadto od czasu doktoratu brała udział w ponad pięćdziesięciu wystawach krajowych i międzynarodowych. Z wykazu publicznych realizacji dzieł artystycznych po uzyskaniu stopnia doktora należy wyróżnić wystawy: *What Are Monuments Made Of* (w ramach *11th Kaunas Biennial*, *(Im)possibility of a monument* w Picture Gallery Kaunas, 2017), *Tam, gdzie ciebie nie ma* (w Trafo Trafostacja Sztuki w Szczecinie, 2019), *Vanishing*

structures. Politics of Disappearance (w Kunsthalle Exnergasse w Wiedniu, 2024).

Współorganizowała konferencje *Women and the F-Word research team of the Laboratoire d'Etudes et de Recherche sur le Monde Anglophone* (LERMA) z Aix Marseille Universite (Francja, 2021) oraz *POCHEN Symposium* w Chemnitz (Niemcy, 202). Jest członkinią Obywatelskiego Forum Sztuki Współczesnej, grupy *Usually4* oraz inicjatorką cyklu *Szczyt Formy* – spotkań autorskich z uznanymi artystami, zajmującymi się szeroko pojętymi działaniami przestrzennymi, organizowanych przez Koło Naukowe *Forma* przy Katedrze Rzeźby ASP oraz Galerii Entropia we Wrocławiu.

2. Dorobek artystyczny

Dorobek artystyczny dr Karoliny Freino jest niezwykle wszechstronny. To fascynująca eksploracja przestrzeni i pamięci, wyrażona za pomocą różnorodnych realizacji *site-specific* i mediów: od fotografii po instalacje i wideo. Jej twórczość charakteryzuje się silnym osobistym przekazem, a jednocześnie uniwersalnym charakterem. Dr Karolina Freino jest artystką o głębokiej wrażliwości na znaczenie miejsca, historii i społecznych narracji. Jej działania obejmują szerokie spektrum interwencji artystycznych, realizowanych głównie w przestrzeni publicznej, gdzie przeplatają się aspekty materialne i niematerialne. Dorobek artystyczny dr Freino, zebrany w latach 2017–2024, świadczy o jej umiejętności twórczego dialogu z otoczeniem i zdolności do kreowania prac *site-specific*, które równocześnie angażują w kwestie społeczno-polityczne. Prace takie jak *Blenda*, *Katarakta* czy *Pogłoska (Otwórzcie uszy)* są głęboko osadzone w lokalnych kontekstach. Artystka wykorzystuje istniejące elementy historyczne i symboliczne jako punkt wyjścia do tworzenia nowych narracji, które prowokują do refleksji nad pamięcią zbiorową i procesami zachodzącymi w przestrzeni publicznej. Przykładowo, *Blenda* łączy przeszłość i teraźniejszość Gdańska poprzez zestawienie symbolicznych fotografii Stoczni Gdańskiej. Prace dr Freino często mają charakter tymczasowy, angażując odbiorców w unikalne i niepowtarzalne doświadczenie. W *Katarakcie* artystka zatarła granice widzialności postumentu w Katowicach za pomocą dymu, co stanowiło metaforę niejednoznaczności narracji historycznych. Dr Freino eksploruje pamięć i historie miejsc w sposób przypominający czytanie palimpsestu. W instalacji *Pogłoska (Otwórzcie uszy)* odniosła się do postaci z szekspirowskiego *Króla Henryka IV*, tworząc alegorię związaną z manipulacją informacjami i ich wpływem na współczesne debaty polityczne. Dr Freino konsekwentnie podejmuje tematy społeczne i polityczne. Jej praca *Sierpniowe kwiaty w moim ogrodzie (dla Margot)* są odpowiedzią na dyskryminację osób LGBT+; łączą intymny wymiar codzienności z politycznym zaangażowaniem.

Artystka posługuje się różnorodnymi mediami – od instalacji świetlnych (*Koguty*), przez obiekty (*Warkocz z różową frotką*), aż po holograficzne instalacje wideo (*Pogłoska*). Jej twórczość jest świadectwem elastyczności i otwartości na nowe technologie, co pozwala na nieoczywiste i zaskakujące podejścia do tematów. Dr Karolina Freino tworzy sztukę, która wykracza poza ramy galerii, angażując się w żywy dialog z przestrzenią publiczną i jej użytkownikami. Jej dorobek to przykład sztuki zaangażowanej, subtelnej, ale jednocześnie głęboko oddziałującej na odbiorców. Efemeryczne działania dr Freino, poprzez swoją tymczasowość i wieloznaczność, otwierają nowe perspektywy na przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, czyniąc jej prace wyjątkowymi na polu współczesnej sztuki publicznej.

Instalacje dr Freino kreują niepowtarzalne przestrzenie, które zmuszają do refleksji nad przeżyciami, historią i kontekstami kulturowymi. Artystka umiejętnie łączy miejsca z historią i wrażliwością estetyczną, tworząc złożone kompozycje wizualne. W jej pracach często pojawiają się symbole i metafory, które poszerzają znaczenie i dodają kolejne warstwy interpretacji. Video w twórczości dr Freino stanowi uzupełnienie działań instalacyjnych. Jej filmy są poetyckie i wizualnie sugestywne. Ogólnie twórczość dr Karoliny Freino to spójna i znacząca artystyczna narracja. Jej prace są nie tylko estetycznie interesujące, ale także głęboko poruszające. Różnorodność wykorzystywanych mediów świadczy o bogactwie jej wyobraźni i poszukiwaniu nowych form wyrazu artystycznego.

Dr Karolina Freino prezentuje konsekwentnie rozwijaną strategię artystyczną, która ewoluowała od rzeźby w tradycyjnym rozumieniu ku eksploracji przestrzeni publicznej w jej materialnych, symbolicznych i społecznych wymiarach. Artystka definiuje swoją praktykę jako sztukę publiczną, którą rozumie szerzej niż tylko umieszczanie obiektów w przestrzeni. Jest to aktywne uczestnictwo w debatach społecznych, prowadzonych za pomocą różnych narzędzi artystycznych. Podstawą jej twórczości jest interakcja z przestrzenią publiczną, traktowaną zarówno jako fizyczna lokalizacja, jak i obszar wymiany idei, wartości i pamięci zbiorowej. W swoich projektach artystka nie tylko reinterpretuje zastane znaczenia miejsc, ale też generuje nowe narracje, osadzone w lokalnym i czasowym kontekście. Jak sama podkreśla, „miejsce i moment” stanowią kluczowe składniki jej praktyki, a jej prace nabierają pełni znaczenia dzięki dialogowi z otoczeniem. Ważnym elementem strategii dr Freino jest badawcze podejście do projektów. Każda realizacja poprzedzona jest głęboką analizą miejsca, jego historii, symboliki i społecznych uwarunkowań. Jej realizacje poprzedzone są wielomiesięcznymi przygotowaniem, rozpoczynającymi się zwykle „artystycznym włóczęgostwem”, mrówczo-detektywistyczną pracą terenową. Jak pisze: „pracę koncepcyjną nad nową realizacją wpisana w kontekst danego miejsca, staram się przede wszystkim poznać je poprzez fizyczną obecność, nawiązać bezpośrednią relację, wsłuchać się w nie. Najczęściej dużo chodzę w danej okolicy, dzielnicy, mieście. Mam czasem wrażenie, że pomysły na swoje prace wręcz „wychadzą” w danej przestrzeni”. Wnikliwie przegląda archiwa, zbiera materiały, przeprowadza wywiady z autochtonami i pogłębia potencjał artystyczny, który ukryty bywa często na terenach wykraczających poza jej kompetencje, co otwiera niezwykle możliwości współpracy z ekspertami różnych dziedzin. „Często przemawia do mnie pamięć zapisana w danych przestrzeniach i to ona staje się impulsem do powstawania nowych prac”. Działania takie jak *Konfluencja*, *Pomnik Emmy Goldman*, *Strajk!* czy *Wszystko znajome postacie* potwierdzają te słowa. Różnorodność formalna tych prac – od interwencji w przestrzeń po procesowość narracji – świadczy o zdolności artystki do dostosowywania medium do specyfiki kontekstu, jednocześnie zachowując spójność ideową.

Dr Freino postrzega swoją twórczość jako głos w debatach społecznych. Porusza kwestie tożsamości, pamięci i relacji w kontekście świata współczesnego. Jej prace są zaproszeniem do reinterpretacji rzeczywistości przez odbiorców. Jak zauważył Stach Szablowski, artystka nie ogranicza się do roli obserwatorki, lecz aktywnie interweniuje w „spektakl rzeczywistości”, wplatając w niego alternatywne narracje. Praktyka dr Freino odchodzi od tradycyjnie pojmowanej pracowni na rzecz żywej sfery publicznej. Materiałem jej twórczości są przestrzeń, symbolika, wspólne wyobrażenia i dyskursy. Artystka odwołuje się do myśli Josepha Kosutha, podkreślając, że

jej twórczość polega na transformacji istniejących elementów kultury w nowe znaczenia-konteksty. Taki sposób pracy nadaje jej projektom głęboko refleksyjny i kontekstualny charakter. Jej działania ukazują, jak sztuka może stać się narzędziem badania współczesności i narzędziem zmiany w sferze publicznej. W konsekwencji twórczość dr Freino jest nie tylko estetycznym przeżyciem, ale również impulsem do głębszej refleksji nad otaczającą nas rzeczywistością. „Związek między obrazem i opowieścią w moich pracach jest nierozzerwalny. Obrazy generują opowieści, a opowieści z powrotem odsyłają do obrazów”.

Działalność dr Karoliny Freino, oparta na założeniach zarówno teoretycznych, jak i praktycznych, stanowi wnikliwą eksplorację relacji między sztuką, czasem i miejscem. Źródła pamięci zakodowanej zarówno w rzeczach martwych, jak i tkance społecznej, są nie tylko punktem wyjścia, ale główną pożywką dla jej twórczości: „Pamięć zapisana jest w danych przestrzeniach i to ona staje się impulsem”. Czasem przeszłość manifestuje się w danych miejscach w sposób oczywisty, poprzez wizualne i narracyjne reprezentacje (*Strajk! Kataraka*), czasem jest wyparta, nieobecna, domagająca się przepracowania (*Konfluencja, Murki i piaskownice*). Artystka koncentruje się na efemeryczności oraz dialogowości swoich działań, traktując przestrzeń publiczną jako obszar, w którym kształtują się relacje społeczne i znaczenia. Dla dr Freino, podobnie jak dla Jacquesa Rancière’a, sztuka i polityka są ze sobą nierozzerwalnie związane poprzez ich zdolność do rekonfiguracji wspólnej przestrzeni społecznej. Sztuka nie służy w jej ujęciu mobilizacji tłumów czy inscenizacji władzy, lecz wprowadzaniu nowych podmiotów i znaczeń do pola symbolicznego. Poprzez kreację sytuacji artystycznych artystka rekonfiguruje „podział zmysłowości”, czyniąc widocznym to, co było niewidzialne, i nadając głos tym, którzy wcześniej byli marginalizowani. Unika trwałych obiektów na rzecz działań i instalacji efemerycznych. Tego rodzaju „żywe” działania pozwalają publiczności na aktywną interpretację, angażując ją w proces współtworzenia znaczeń. Poprzez eksplorację zapomnianych, wypartych lub niewidzialnych narracji, artystka otwiera przestrzeń na nowe interpretacje i możliwość przepracowania pamięci zbiorowej. Jej prace często przyjmują formę kontrapomników, które zachęcają do aktywnego doświadczenia historii, wymykając się konwencji tradycyjnych monumentów. Artystka świadomie wprowadza elementy zaskoczenia, subwersji i wieloznaczności, by wytrącić odbiorców z ich codziennej percepcji. Tego rodzaju działania zmuszają do zmiany utartych schematów myślenia.

Twórczość dr Freino opiera się na głębokim zrozumieniu lokalnego kontekstu, który staje się punktem wyjścia dla jej działań artystycznych. Jednocześnie artystka podkreśla, że proces wyboru tematyki i estetyki pracy jest filtrowany przez jej własne doświadczenia, emocje i biografię. Dzięki temu jej prace są osadzone w miejscu i wyraziste w swojej subiektywności.

3. Ocena rozprawy

Recenzję oraz ocenę formalną opieram na dostarczonych mi materiałach: autoreferacie, plikach wideo, fotografiach, dokumentacji wymaganej w postępowaniu, dorobku artystycznym, a także licznych doświadczeniach oraz osiągnięciach artystki w zakresie sztuk wizualnych: instalacji, działań przestrzennych, fotografii, sztuce obiektu i wideo. Dokumentacja fotograficzna dorobku artystycznego jest obszerna, a opisy poszczególnych dzieł są wyczerpujące. Zgodnie z wymogiem formalnym habilitantka wskazuje trzy dzieła jako osiągnięcia w przewodzie: *Konfluencja*, *Pomnik Emmy Goldman*, *Strajk! i Wszystko znajome postacie*.

Autoreferat jest studwudziestopięciostronicowym dokumentem, w którym znajduje się obszerna baza ilustracji oraz opisy prac. Składa się on z czterech rozdziałów: *Zarys twórczości*, *Zestaw prac wskazanych jako dzieło habilitacyjne*, *Studium przypadku: wszystko znajome postacie*, *Słowa zakończenia*, *Bibliografia* i *Źródła ilustracji*. Rozdziały II i III dodatkowo rozbudowane są o podrozdziały wprowadzające w techniczne szczegóły poszczególnych realizacji: *Konfluencja*, *Pomnik Emmy Goldman*, *Strajk!*, *Wszystko znajome postacie (Faza koncepcyjna. Kwerenda. Kapitałocen. Herbarium Róży Luksemburg, Dziewann, Szkice do projektu, Realizacja pracy)*. Autoreferat dr Karoliny Freino jest spójną analizą jej twórczości, prowadzoną na wielu poziomach – od szczegółowych opisów poszczególnych prac, przez uzasadnienie ich wyboru i kontekstualizację, aż po pogłębioną refleksję nad metodologią. Autorka precyzyjnie definiuje swoje założenia artystyczne, przedstawiając ewolucję swojej praktyki i poszukiwania. Każde działanie jest szczegółowo opisane i poprzedzone historią, która je zainspirowała. Analiza uwzględnia kontekst lokalny, w którym dane działania miały miejsce, co pozwala lepiej zrozumieć ich znaczenie. Autoreferat zawiera sporo fotografii, które ilustrują nie tylko dzieło, ale też etapy jego realizacji, atmosferę i interakcje z odbiorcami. Pozwala to czytelnikowi na pełniejsze zrozumienie zamysłu autorki, która odwołuje się do prac czołowych myślicieli i teoretyków sztuki, takich jak Joseph Kosuth czy James E. Young. Mimo rozbudowanej tematyki, autoreferat jest napisany w sposób jasny i zrozumiały. Autorka używa precyzyjnego języka, unikając hermetycznego akademickiego dyskursu. Autoreferat jest wartościową i ciekawą pracą, która w sposób klarowny przedstawia jej twórczość. Dokładny opis, bogata dokumentacja i interdyscyplinarne podejście to niewątpliwie jej mocne strony. Praca ta stanowi ważny wkład w dyskusję na temat współczesnej sztuki.

4. Recenzja wskazanych dzieł

Wskazane w postępowaniu trzy realizacje o charakterze *site-specific*: *Konfluencje*, *Pomnik Emmy Goldman*, *Strajk!* i *Wszystko znajome postacie* tworzą niezwykle panoramę wszechstronnych możliwości i artystycznej precyzji habilitantki. Dzieła zaskakują formatem, konceptualną czujnością i godną podziwu determinacją.

Konfluencja, *Pomnik Emmy Goldman* to praca o wysokim progu wrażliwości na kontekst historyczny, społeczny i przestrzenny zarazem oraz jeden z najciekawszych przykładów sztuki *site-specific* powstałych w ostatnich latach. Dzieło to, zrealizowane na 11. Biennale w Kownie w 2017 roku, jest interaktywną instalacją świetlną. Centralnym punktem pracy jest boja, unosząca się na wodach przy zbiegu Niemna i Wilii – miejscu, które samo w sobie jest metaforą współdziałania i jedności. Wybór tego punktu jest symboliczny: z jednej strony nawiązuje do idei solidarności, tak bliskiej Goldman, z drugiej zaś podkreśla jej historię imigrantki, aktywistki i bojowniczką o prawa człowieka. Dzięki temu praca staje się nie tylko pomnikiem postaci, ale także wyrazem uniwersalnych wartości. Pomnik ten jest radykalnym odejściem od tradycyjnych form upamiętniania. Pomalowana na purpurowo boja wyświetla za pomocą światła reflektora autobiografię Emmy Goldman w alfabecie Morse’a. Ten „świetlny głos” został zsynchronizowany ze stroną internetową, umożliwiającą odbiorcom włączenie się w narrację. Procesowy charakter instalacji – potrzeba dwudziestu czterech dni na odczytanie całej biografii – podkreśla ciągłość i rozwój narracji, a także ulotność tego upamiętnienia.

Boja przywodzi na myśl wiele metafor: nawigatora, ducha, bomby informacyjnej. Dr Freino wpisuje swoje dzieło w koncepcję kontrpomnika Jamesa E. Younga. Zamiast monumentalnej, stałej

rzeźby, tworzy instalację tymczasową, dynamiczną i wymagającą zaangażowania widza. Jej pomnik „nie mówi za”, lecz pozwala Goldman „mówić samej”. Angela Shpolberg wskazuje, że *Konfluencja*... wykracza poza tradycyjne praktyki upamiętniania, promując dialog, otwartość i refleksję nad historią, której echo nadal rezonuje we współczesności. Według Younga kontrapomniki odchodzą od statyczności i jednoznaczności tradycyjnych pomników, otwierając przestrzeń na dialog i wielowymiarowe odczytania: „Kontrapomnik zakłada, że pamięć jest aktywnym procesem, który wymaga uczestnictwa, refleksji, a czasem dyskomfortu. Zamiast narzucać jedną narrację lub znaczenie, zaprasza widzów do zmierzenia się ze złożonością i sprzecznościami historii, kwestionując tradycyjne pojęcia trwałości i autorytetu w upamiętnianiu”. Dzieło dr Karoliny Freino działa na wielu poziomach: wizualnie harmonizuje z krajobrazem, oferując spektakl zmieniający się w zależności od pory dnia. Jak zauważyła Anna Markowska, nocą *Konfluencja*... staje się romantycznym spektaklem, za dnia zaś ironicznym komentarzem. Artystka przekształca anarchistkę-buntowniczkę Goldman w „latarnię morską” – symbol nadziei, troski i wspólnoty, wskazującą kierunek. Instalacja zachwycza również technologiczną precyzją. Wymagała ona zaawansowanych rozwiązań technicznych, takich jak synchronizacja reflektora ze stroną internetową czy zasilanie kilkoma akumulatorami samochodowymi. Współpraca z inżynierami i producentami, a także szczegółowe testy, świadczą o interdyscyplinarnym podejściu artystki i jej determinacji w osiągnięciu zamierzonego efektu.

Konfluencja. Pomnik Emmy Goldman to dzieło, które redefiniuje ideę pomnika. Łączy w sobie tradycję i nowoczesność, lokalność i uniwersalność, intymność i spektakularność. Dr Freino nie tylko oddaje głos Goldman, ale również otwiera przestrzeń na refleksję nad wartościami, które reprezentowała. Praca ta jest znakomitą przykładem, jak sztuka może łączyć formę, technologię i głębokie zaangażowanie społeczne, czyniąc z niej jedno z najważniejszych dzieł współczesnego upamiętniania.

Kolejną pracą wskazaną w postępowaniu jest zrealizowana w ramach POCHEN Biennale w Chemnitz (2020) efemeryczna instalacja miejsca. *Strajku!* to działanie o błyskotliwym wymiarze symbolicznym i społecznym, które mierzy się z tematem transformacji gospodarczej lat dziewięćdziesiątych w Niemczech. Centralnym elementem *Strajku!* jest zestawienie pomnika Karola Marksa z reprodukcją historycznej tablicy strajkowej z 1993 roku, dokumentującej dramatyczny spadek zatrudnienia w Chemnitz w wyniku działań agencji Treuhandanstalt. Tablica ta, wykonana przez związkowca Klausa Dietera Utoffa, symbolizująca przegraną walkę o miejsca pracy, będąca zarazem świadectwem oddolnego sprzeciwu wobec systemowej przemocy neoliberalnej transformacji została powiększona przez artystkę do rozmiarów odpowiadających płaskorzeźbie Marksa (24,6 m x 17,3 m). Przeskalowany banner umieszczony został naprzeciwko Marksa, budząc skojarzenie z metaforą czerwonej, drażniącej płachty na byka. Ten dialog symbolu utopijnych ideałów oraz ich rzeczywistego upadku w kapitalistycznej rzeczywistości nie tylko uderzał wizualnie, ale także prowokował intelektualnie.

Efemeryczny charakter instalacji – obecnej jedynie przez jeden dzień ze względów logistycznych – wywoływał silną reakcję miasta. Monumentalna tablica, zawieszona między dźwigami, była symbolicznym „lustrem” dla głowy Marksa, zwróconej w jej stronę. Wykorzystanie dźwigów jako nośnika dla banneru wzmocniło przekaz pracy, podkreślając, że zarówno pamięć, jak i rzeczywistość, są konstrukcjami w nieustannym procesie budowy.

Dr Freino porusza w *Strajku!* uniwersalne pytania o wartość pracy, granice wyzysku, społeczny koszt transformacji oraz odpowiedzialność biznesu i władzy. Reprodukacja tablicy strajkowej stała

się nośnikiem indywidualnych biografii, ukrytych za liczbami, przywołując dramaty transformacji z końca ubiegłego wieku. Estetyczne napięcie między falującym bannerem a statyczną rzeźbą Marksa skłania do refleksji nad konsekwencjami minionego czasu dla teraźniejszości. *Strajk!* to dzieło, które w sposób subtelny, a zarazem wymowny, redefiniuje pojęcie pomnika. Również ta instalacja wpisuje się w tradycję kontrapomników, angażując społeczność i otwierając przestrzeń na dialog o pamięci, historii i solidarności w obliczu współczesnych wyzwań.

Działanie to przypomina strategię niezwykle popularnego ostatnio kolektywu brytyjskiego *Led by Donkeys*, znanego z projektowania politycznych i społecznych instalacji w przestrzeni publicznej – mają wyrażne podobieństwa do *Strajku!* W obu przypadkach mamy do czynienia z użyciem przestrzeni publicznej do tworzenia narracji poprzez przeskalowany krytyczny komunikat i strategii ironiczno-inteligentnej gry na skojarzenia. *Led by Donkeys* również przekształcają przestrzeń miejską w pole dialogu, budując związki między przeszłością a teraźniejszością, często eksponują wielkoformatowe billboardy czy projekcje, które uwypuklają sprzeczności w wypowiedziach polityków lub decyzjach rządów, podobnie jak *Strajk!* podkreśla kontrast między utopijnym hasłem a realiami transformacji. Obie praktyki korzystają z tymczasowych interwencji, które mają maksymalnie oddziaływać w ograniczonym czasie, tak jak projekty *Led by Donkeys* „znikają” po osiągnięciu celu, tak *Strajk!*, który istniał jedynie przez jeden dzień niezwykle silnie wyrwał się w dyskusji o pamięci i odpowiedzialności społecznej. Prostota tych przeskalowanych banerowych interwencji nie tylko przyciąga uwagę swoją bezpośredniością, ale wynosi społeczne emocje na sztandary. Zainfekowana wielkoformatową instalacją przestrzeń miejska krzyczy i upomina się o odpowiedzialność polityczną i społeczną, stawiając w centrum człowieka, którego prawa i godność często są marginalizowane. Ten prosty zabieg zaczerpnięty żywcem ze świata kryptoreklamy to nie tylko artystyczny manifest, ale również narzędzie budzenia świadomości społecznej. Praca ta wskazuje na rolę sztuki jako medium dialogu i refleksji, które może prowokować do zmian w percepcji przeszłości i teraźniejszości.

Skojarzenie twórczości dr Freino z twórczością Francisa Alÿsa jest oczywiste, co artystka przyznaje: „Bliskie jest mi podejście Francisa Alÿsa, który powiedział: «[...] tym, co najbardziej lubię w moich interwencjach, jest fakt, że nie zostawiają śladu. Ta ich efemeryczność sprawia, że stają się niemal metodą recyklingu istniejącej tkanki – nic nie dodają do miejsca, co bardzo mi odpowiada. Miasta i tak są przesycone wizualną materią»”. Ten belgijski artysta, którego głównym polem działania jest, podobnie jak u habilitantki, przestrzeń ogólnodostępna, angażuje codzienne życie miast, odsłaniając paradoksy i ukryte struktury społeczne. Działania Alÿsa – podobnie jak u dr Freino – często opierają się na poetyckich metaforach i otwierają pole do wieloznacznych interpretacji. Jego prace wywołują pytania o naturę współczesnego społeczeństwa, kondycję ludzką i wartość działań, które na pierwszy rzut oka mogą wydawać się nieistotne. Alÿs i dr Freino eksplorują granice sztuki jako narzędzia społecznej zmiany, sugerując, że nawet najmniejsze gesty mają potencjał, by prowokować refleksję i zmieniać sposób, w jaki patrzymy na świat.

Wszystko znajome postacie to wielowymiarowa instalacja, która jest komentarzem na temat dziedzictwa Róży Luksemburg i refleksją nad kryzysem ekologicznym. Artystka zrealizowała interdyscyplinarny projekt, który łączy historię, sztukę i naukę, otwierając przestrzeń na kontemplację i interpretację. Inspiracją była postać Róży Luksemburg, osadzonej we wrocławskim więzieniu na Kleczkowie w latach 1917–1918, oraz jej pasja do przyrody, odzwierciedlona w zielniku prowadzonym do końca życia. Szczególną rolę w narracji odgrywa dziewanna firletkowa, ostatnia roślina wklejona przez Luksemburg. Roślina ta symbolizuje przetrwanie i regenerację, a jej

funkcja jako „pochodni” staje się osią conceptualną instalacji. Trzonem pracy jest nagranie procesu wypalania nawoskowanych dziewann, płonących niczym menora, którą swoim kształtem przypominają. Trzykanałowa projekcja wideo, wzbogacona o dźwięki skwierczących płomieni i *lightbox* z reprodukcją rośliny z *Herbarium* Róży Luksemburg buduje atmosferę pełną napięcia między pięknem a destrukcją. Hipnotyczne obrazy płonących kwiatów przywodzą na myśl apokaliptyczne wizje katastrofy ekologicznej, ale również mają kontemplacyjny charakter, otwierając przestrzeń do refleksji nad możliwą regeneracją. Kuratorski opis Joanny Kobyły podkreśla paradoksalny charakter instalacji: „proces spalania nie wywołuje lęku, lecz zachęca do introspekcji, stając się rytuałem przejścia”.

Dziewanna symbolizuje zarówno siłę i odrodzenie, jak i zagrożenie oraz przemijanie. Praca dr Freino otwarcie nawiązuje do koncepcji *Kapitałocenu*, która opisuje destrukcyjny wpływ działalności człowieka na środowisko. Paralela, jaką Luksemburg zauważyła między degradacją naturalnych siedlisk a losami rdzennych mieszkańców Ameryki Północnej, znajduje współczesne odniesienie w kryzysie klimatycznym. Instalacja nie daje odpowiedzi, lecz zmusza do zastanowienia się nad miejscem człowieka w świecie oraz koniecznością zmiany podejścia do ekologii. Dr Freino równie dbale podchodzi do wyboru tytułu: „Kiedy opracowałam już koncepcję na całość realizacji, do rozstrzygnięcia pozostał jej tytuł. Jest on dla mnie ogromnie ważną częścią pracy, swoistym drogowskazem zarysującym intencje za nią stojące i jej możliwe kierunki interpretacyjne. W poszukiwaniu nazwy dla projektu zatoczyłam koło i powróciłam do początku, czyli postaci Róży Luksemburg. Kiedy czytałam jej listy bardzo przemówił do mnie fragment, w którym opisuje swój pobyt w parku z lekturą. Napisała wtedy: «[z]anim zasiadłam do czytania, sprawdziłam oczywiście drzewa i krzewy w parku – wszystko znajome postacie, co stwierdziłam z zadowoleniem»”

Realizacja *Wszystko znajome postacie* była skomplikowanym, wieloetapowym przedsięwzięciem, które angażowało szerokie grono ekspertów z różnych dziedzin, takich jak botanika, film, dźwięk czy ochrona przeciwpożarowa. Dr Freino, oprócz funkcji artystycznych, pełniła rolę koordynatorki, producentki i inicjatorki współpracy, dbając o każdy aspekt projektu – od koncepcji po formalności administracyjne i pozyskiwanie funduszy. Ta wielozadaniowość jest emblematyczna dla jej strategii artystycznej. Umiejętność pracy zespołowej przyniosła pożądane skutki: „Kiedy po zapaleniu roślin wszystkie i wszyscy zeszliśmy ze skarpy, żeby cofnąć się za linię kamer i stamtąd obserwować cały spektakl, widziałam zahipnotyzowane twarze mojej kameralnej publiczności. Rodzaj energii jaki się wtedy wytworzył jest dla mnie niezapomniany. W takich momentach czuję tajemnicę sztuki, która potrafi mieć siłę poruszania duszy. Przez pół godziny trwania rytuału nikt się nie poruszał, nikt nie rozmawiał, wszyscy kontemplowali ten ceremoniał w podniosłym skupieniu. Palące się dziewanny-pochodnie były wspaniałe. Piękne, majestatyczne. Trochę srogie. Trochę melancholijne. Ogień i jego skwierczenie hipnotyzowały. Miarowość obrzędu sprzyjała zadumie i uchylała szczelinę dla metafizyki”.

Instalacja *Wszystko znajome postacie* operuje subtelnością i wieloznacznością. Hipnotyczny rytm płomieni, zmniejszających się kwiatostanów i ich dźwięk tworzą intensywne doświadczenie zmysłowe. Jednocześnie historyczna warstwa odniesień – dziewanna jako „królewska świeca”, nawiązania do obrzędów i związków z Różą Luksemburg – nadaje pracy wymiar symboliczny. Efemeryczność procesu spalania staje się metaforą przemijania, ale i odnowy, zachęcając widzów do refleksji nad przyszłością i koniecznością działania. *Wszystko znajome postacie* to

wielowymiarowe dzieło, które łączy lokalną historię Wrocławia z globalnym kryzysem ekologicznym.

5. Podsumowanie

Dzięki połączeniu procesu badawczego, wrażliwości oraz elastycznego podejścia do formy i medium, dr Karolina Freino tworzy sztukę publiczną, która jest zarazem krytyczna i dialogiczna. Jej prace, osadzone w przestrzeni, inspirują do myślenia o niej jako o dynamicznej sferze, gdzie przeszłość, teraźniejszość i przyszłość krzyżują się w nieustającej wymianie idei i wartości. Strategia artystyczna dr Freino to model działania, który może być inspiracją dla twórców pragnących łączyć estetykę z zaangażowaniem społecznym. W swoich działaniach artystycznych łączy analizę teoretyczną z intuicyjnym podejściem do przestrzeni publicznej. Jej prace są nie tylko wrażliwe na konteksty społeczny i historyczny, ale także poetyckie. Aktywnie wpływają na odbiorców, angażując ich w proces współtworzenia znaczeń. Poprzez efemeryczność, subtelność i złożoność swoich realizacji, dr Freino oferuje nowe spojrzenie na rolę sztuki we współczesnym świecie, redefiniując granice między prywatnym a publicznym, przeszłością a teraźniejszością. W swoim podsumowaniu rozprawy dr Freino wyznaje: „Opowieści o świecie, snute za pomocą języka wizualnego umożliwiają mi zawarcie refleksji, która dzięki pojawieniu się w przestrzeni publicznej ma szansę wziąć udział w szerszej debacie społecznej. Tak postrzegam rolę artystek i artystów: jako aktywne i odpowiedzialne zaangażowanie się w kształtowanie fizycznej i symbolicznej przestrzeni wokół. Jak można wnioskować z niniejszego tekstu, w mojej praktyce jest to proces nie tylko intelektualny, ale też emocjonalny i zmysłowy. Moje zaangażowanie w świat nie jest wyłącznie procesem umysłowym, krytycznym czy dekonstrukcyjnym. Ma silny pierwiastek afektywny i sensualny. Moim celem jest integracja wszystkich tych sfer również w artystycznych realizacjach, aby mogły angażować osoby ich doświadczające na wszystkich tych poziomach. Wolność w formułowaniu myśli w sztuce, wolność w artystycznym eksperymentowaniu są dla mnie fundamentalne. Równie ważne jest dla mnie pozostawianie wolności widzom w percypowaniu prac, które konstruuję tak, aby pozostawały otwarte interpretacyjnie. Mój dorobek udowadnia spójność strategii i języka artystycznego. Jednocześnie mam potrzebę ciągłego poszukiwania nowych środków wyrazu, mediów, technologii i form, czemu sprzyja praca z coraz to nowym kontekstem, który poszukiwania te determinuje. Ciągła zmiana, która widoczna jest w mojej twórczości sprzężona jest z ciągłą zmianą zachodzącą w świecie, który pozostaje niewyczerpanym rezerwuarem inspiracji. Nie wiem, gdzie zawiedzie mnie moja artystyczna droga, w jakim kontekście zakorzeni się i jaką formę przybierze moja kolejna praca. To jednocześnie ekscytujące i stanowiące wyzwanie. Jedno jest pewne, będzie zanurzona w świecie. Jego doświadczanie i współdzielenie tego doświadczenia pozostaje dla mnie istotą zarówno życia, jak i sztuki”. Są to słowa, z którymi w pełni się utożsamiam, którym wierzę i tylko wzmacniają moje przekonanie o tym jak niezwykłą artystką jest Karolina Freino.

6. Konkluzja

Z perspektywy recenzenta oceniającego pracę będącą podstawą postępowania habilitacyjnego, opierając się na wyczerpujących, dobrze przygotowanych materiałach oraz na recepcji twórczości kandydatki, stwierdzam i potwierdzam zasadność jej ugruntowanej pozycji w obszarze sztuki współczesnej. Szczegółowa analiza przedstawionych do oceny dzieł pozwala wskazać szczególną rolę, jaką autorka odgrywa w tworzeniu opinii i refleksji nad rozwojem sztuki współczesnej.

Uwzględniając międzynarodową recepcję sztuki dr Karoliny Freino – zarówno w kategoriach artystycznych, jak i społecznych – uważam, iż osiągnięte efekty artystyczne, dydaktyczne i społeczne stanowią szczególny wkład w uprawianą dyscyplinę sztuki. Stwierdzam też, że dorobek, osiągnięcia artystyczne, twórcze, organizacyjne i dydaktyczne kandydatki spełniają wymagania formalne wynikające z art. 219 ust. 1 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z 2018 roku z późn. zm. Wnoszę do Rady Doskonałości Naukowej przez Radę Dyscypliny ASP we Wrocławiu o nadanie dr Karolinie Annie Freino stopnia doktora habilitowanego.

dr hab. Arti Grabowski
Kraków, 6 stycznia 2025